

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
з дисципліни
“ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИ
ВИБІРКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ”
(для бакалаврів)**

МАУП

Київ

ДП «Видавничий дім «Персонал»

2013

Підготовлено старшим викладачем кафедри соціології *А. О. Снісаренко*

Затверджено на засіданні кафедри соціології
(протокол № 22 від 25.12.09)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Снісаренко А. О. Методичні рекомендації щодо самостійної роботи студентів з дисципліни “Організація та методи вибіркового дослідження” (для бакалаврів). К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2013. — 15 с.

Навчально-методична розробка містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Організація та методи вибіркового дослідження”, а також список літератури.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2013
- © ДП «Видавничий дім «Персонал», 2013

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна дисципліна “Організація та методи вибіркового дослідження” входить до переліку дисциплін, що покликані підготувати фахівців-соціологів різного рівня.

Мета даного курсу — навчити студентів вибіркового методу, розповісти про його можливості, практичне використання та ознайомити із сучасними методами збору та обробки статистичної інформації, плануванням статистичних обстежень.

Цей курс передбачає також формування практичних навичок з обґрунтування параметрів відбору одиниць спостереження до вибірки, розрахунку обсягу вибіркової сукупності конкретного соціологічного дослідження, помилки репрезентативності вибірки, здійснення ремонту та корегування вибірки.

Для контролю і самоконтролю якості засвоєння матеріалу курсу, розробка містить варіанти контрольних завдань, а також перелік контрольних запитань.

Основна увага приділяється методам конструювання вибірки й практиці їх застосування у реальних дослідженнях. Техніка побудови статистичних оцінок розглядається в мінімальному обсязі, необхідному для розуміння принципів побудови вибірки.

Курс розрахований на 54 аудиторних години, з яких лекції складають — 36 годин, а семінарські заняття — 18 годин.

Протягом навчального семестру, студенти мають не лише засвоїти основні типи та підходи до конструювання вибіркової сукупності, застосування вибіркового методу в емпіричному соціологічному дослідженні, але й опанувати навички обчислення обсягу вибіркової сукупності, розраховувати помилку репрезентативності вибірки, вміти створювати багатоступеневі вибірки та проводити дизайн вибірки.

МАУП

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИ ВИБІРКОВОГО
ДОСЛІДЖЕННЯ”

Номер теми	Назва змістового модуля та теми
	Змістовий модуль I. Сутність вибіркового методу та його роль в організації соціологічного дослідження
1	Обґрунтування застосування вибіркового методу
2	Властивості генеральної та вибіркової сукупностей
3	Власне випадкова вибірка
	Змістовий модуль II. Вибіркові методи із застосуванням елементу не випадковості
4	Механічна вибірка
5	Стратифікована вибірка
6	Серійна вибірка
	Змістовий модуль III. Застосування не випадкових методів відбору при конструюванні вибіркової сукупності
7	Доступна вибірка
8	Стихійна вибірка
9	Цілеспрямована вибірка
Разом годин: 54	

ЗМІСТ
дисципліни
**“ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИ ВИБІРКОВОГО
ДОСЛІДЖЕННЯ”**

Змістовий модуль I. Сутність вибіркового методу та його роль в організації соціологічного дослідження

Тема 1. Обґрунтування застосування вибіркового методу

Необхідність застосування вибіркового методу в масовому дослідженні. Теоретичні засади застосування вибіркового методу в соціології. Закон великих чисел. Поняття нормального розподілу. Загальні вимоги до об'єкту дослідження. Визначення типових характеристик об'єкта дослідження. Принцип випадковості.

Література [2; 4; 5; 17; 20; 21; 32; 33; 38; 39]

Теми рефератів

1. Типологія помилок у формуванні вибіркової сукупності: випадкові та систематичності.
2. Репрезентативність — основна вимога до вибіркової сукупності. Проблема забезпечення репрезентативності вибіркової сукупності в сучасних соціологічних дослідженнях.
3. Класифікація підходів до формування вибіркової сукупності.

Питання для самоконтролю

1. Необхідність застосування вибіркового методу в масовому дослідженні.
2. Закон великих чисел.
3. Поняття нормального розподілу.
4. Загальні вимоги до об'єкту дослідження.
5. Визначення типових характеристик об'єкта дослідження.
6. Принцип випадковості.
7. Поняття скінченності генеральної сукупності.

Тема 2. Властивості генеральної та вибіркової сукупностей

Скінченність генеральної сукупності. Поняття одиниць відбору та одиниць спостереження. Помилки відбору. Типологія помилок у формуванні вибіркової сукупності: випадкові та систематичності. Надійність вибірки. Репрезентативність — основна вимога до вибір-

кової сукупності. Помилка репрезентативності. Класифікація підходів до формування вибіркової сукупності.

Література [1; 2; 6; 7; 11; 16; 27; 29; 34; 40; 41; 44]

Теми рефератів

1. Принципи жеребкування, таблиць випадкових значень, генератора випадкових чисел при формуванні переліку одиниць відбору в масовому дослідженні.
2. Проблема розрахунку помилки репрезентативності власне випадкової вибірки.
3. Критерії стійкості, незміщеності та ефективності оцінки репрезентативності вибірки.

Питання для самоконтролю

1. Поняття одиниць відбору та одиниць спостереження.
2. Помилки відбору.
3. Типологія помилок у формуванні вибіркової сукупності: випадкові та систематичності.
4. Надійність вибірки.
5. Репрезентативність — основна вимога до вибіркової сукупності.
6. Помилка репрезентативності.

Тема 3. Власне випадкова вибірка

Власне випадкова вибірка, як основа для формування всіх вірогіднісних типів вибірки. Визначення власне випадкової вибірки. Засоби реалізації власне випадкового методу відбору. Принципи жеребкування таблиць випадкових значень, генератора випадкових чисел. Повторний та безповторний відбір. Моделювання випадковості. Механічний та територіальний відбір. Розрахунки помилки репрезентативності власне випадкової вибірки. Стійкість, незміщеність та ефективність оцінки репрезентативності вибірки. Розрахунки обсягу вибірки при застосуванні власне випадкового відбору. Корегування вибірових показників. Недоліки та переваги застосування методу.

Література [7; 8; 16; 22; 24; 30; 40; 42; 43; 52]

Теми рефератів

1. Розрахунки обсягу вибірки при застосуванні власне випадкового відбору (продемонструвати на довільному прикладі).
2. Умови підвищення точності вибірових показників; основа для розрахунку помилки вибірки — середнє значення внутрішньогрупових дисперсій.

3. Застосування міжгрупової дисперсії, як фактор зниження помилки репрезентативності вибірки.

Питання для самоконтролю

1. Класифікація підходів до формування вибіркової сукупності.
2. Власне випадкова вибірка, як основа для формування всіх вірогіднісних типів вибірки.
3. Визначення власне випадкової вибірки.
4. Засоби реалізації власне випадкового методу відбору.
5. Принципи жеребкування таблиць випадкових значень, генератора випадкових чисел.
6. Повторний та неповторний відбір.
7. Моделювання випадковості.

Змістовий модуль II. Вибіркові методи із застосуванням елемента не випадковості

Тема 4. Механічна вибірка

Моделювання вибіркової сукупності. Поняття та розрахунок кроку вибірки. Специфіка розрахунку помилки репрезентативності вибірки. Визначення обсягу вибіркової сукупності. Проблема репрезентативності при механічному відборі: наявність системи в генеральному розподілі ознаки.

Література [1; 3; 13; 18; 19; 24; 25; 28; 35; 37;54;56]

Теми рефератів

1. Визначення обсягу вибіркової сукупності при механічному відборі(продемонструвати на довільному прикладі).
2. Застосування міжгрупової дисперсії, як фактор зниження помилки репрезентативності вибірки.
3. Специфіка розрахунку помилки репрезентативності вибірки при механічному відборі(продемонструвати на довільному прикладі).

Питання для самоконтролю

1. Механічний відбір.
2. Коригування вибіркових показників.
3. Моделювання вибіркової сукупності.
4. Поняття та розрахунок кроку вибірки.
5. Специфіка розрахунку помилки репрезентативності вибірки при застосуванні механічного відбору.

6. Проблема репрезентативності при механічному відборі: наявність системи в генеральному розподілі ознаки.
7. Визначення обсягу вибіркової сукупності при механічному відборі.

Тема 5. Стратифікована вибірка

Пропорційний та непропорційний стратифікований відбір одиниць спостереження. Основа для групування одиниць генеральної сукупності. Особливості ознаки, що покладена в основу стратифікації. Умови підвищення точності вибіркових показників: основа для розрахунку помилки вибірки — середнє значення внутрішньогрупових дисперсій. Визначення обсягу вибірки при пропорційному та непропорційному підході до формування страт вибіркової сукупності. Переваги та недоліки методу.

Література [1; 2; 7; 8; 16; 17; 21; 26; 32; 36; 46; 48; 56]

Теми рефератів

1. Визначення обсягу вибірки при пропорційному та непропорційному підході до формування страт вибіркової сукупності (продемонструвати на довільному прикладі).
2. Умови підвищення точності вибіркових показників при стратифікованому відборі: основа для розрахунку помилки вибірки — середнє значення внутрішньогрупових дисперсій.

Питання для самоконтролю

1. Пропорційний та непропорційний стратифікований відбір одиниць спостереження.
2. Визначення обсягу вибірки при пропорційному та непропорційному підході до формування страт вибіркової сукупності.
3. Переваги та недоліки методу стратифікованої вибірки.
4. Умови підвищення точності вибіркових показників: основа для розрахунку помилки вибірки — середнє значення внутрішньогрупових дисперсій.
5. Особливості ознаки, що покладена в основу стратифікації.
6. Стратифікація на першому щаблі вибірки.
7. Стратифікація на проміжних щаблях вибірки.

Тема 6. Серійна (кластерна) вибірка

Основа відбору — соціальна група. Суцільне та вибіркоче покриття елементів кластеру. Вимоги до генеральної сукупності при застосування кластерного підходу. Застосування міжгрупової дисперсії,

як фактор зниження помилки репрезентативності вибірки. Розрахунок обсягу вибірки. Переваги та недоліки методу.

Комбінування кластерного та стратифікованого підходу — багаторівнева вибірка.

Література [2; 3; 5; 9; 10; 14; 22; 25; 39; 42; 45; 49; 50]

Теми рефератів

1. Особливості апіорного та апостеріорного відбору при квотній вибірці.
2. Застосування між групової дисперсії, як фактор зниження помилки репрезентативності вибірки (продемонструвати на довільному прикладі).

Питання для самоконтролю

1. Основа відбору одиниць спостереження в кластерній вибірці.
2. Суцільне та вибіркоче покриття елементів кластеру.
3. Вимоги до генеральної сукупності при застосування кластерного підходу.
4. Застосування міжгрупової дисперсії, як фактор зниження помилки репрезентативності вибірки.
5. Розрахунок обсягу кластерної вибірки.
6. Комбінування кластерного та стратифікованого підходу — багаторівнева вибірка.

Змістовий модуль III. Застосування не випадкових методів відбору при конструюванні вибіркової сукупності

Тема 7. Доступна вибірка

Класифікація методів не випадкового відбору. Фактори визначення сутності не випадкового відбору. Доступність респондента — основний критерій застосування методу. Процедура визначення обсягу вибірки. Сфери застосування доступної вибірки. Переваги та недоліки методу.

Література [1; 5; 9; 13; 14; 16; 18; 20; 29; 47; 52; 54; 57]

Теми рефератів

1. Проблема впливу локального руху населення на якість вибіркового дослідження.
2. Проблема важкодоступних респондентів.
3. Організація вибірки за місцем роботи, навчання чи служби.

Питання для самоконтролю

1. Класифікація методів невинного відбору.
2. Фактори визначення сутності невинного відбору.
3. Процедура визначення обсягу доступної вибірки.
4. Сфери застосування доступної вибірки.

Тема 8. Стихійна вибірка

Контроль при стихійному відборі. Сфери застосування стихійного відбору. Практична реалізація методу. Обмеження у застосуванні методу. Переваги та недоліки.

Література [4; 7; 11; 13; 18; 32; 33; 38; 41; 55]

Теми рефератів

1. Сфери застосування стихійного відбору (продемонструвати на довільному прикладі).
2. Обмеження у застосуванні методу стихійного відбору.
3. Взаємозв'язок між проблемою, метою, об'єктом та предметом дослідження, генеральною сукупністю, гіпотезами, поняттями та показниками і обсягом вибіркової сукупності.

Питання для самоконтролю

1. Контроль при стихійному відборі.
2. Практична реалізація методу стихійного відбору. Переваги та недоліки.
3. Метод типових одиниць. Обмеження в застосуванні.
4. Проблема вибору ознак: жорсткі та знижені вимоги до вибірки.

Тема 9. Цілеспрямована вибірка

Основа цілеспрямованої вибірки. Типи цілеспрямованих вибірок. Метод типових одиниць. Обмеження в застосуванні. Цільова вибірка. Сфери застосування. Квотний відбір. Априорний та апостерорний відбір при квотній вибірці. Визначення обсягу вибірки при квотному відборі. Проблема вибору ознак: жорсткі та знижені вимоги до вибірки. Три основні перепони для застосування методу квотного відбору. Шляхи вдосконалення методу квотного відбору.

Література [3; 6; 10; 14; 16; 23; 24; 28; 38; 40; 43; 48; 54; 56]

Теми рефератів

1. Сфери застосування цільової вибірки.
2. Класичні та додаткові засоби формування вибірки.
3. Основні джерела випадкових помилок вибірки?

Питання для самоконтролю

1. Основа цілеспрямованої вибірки.
2. Типи цілеспрямованих вибірок.
3. Цільова вибірка.
4. Репрезентація віку респондентів.
5. Репрезентація рівня освіти респондентів.
6. Репрезентація місця проживання респондентів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Батыгин Г. С.* Лекции по методологии социологических исследований. М.: “Аспект-Пресс”, 1995.
2. *Беляева Л. А.* Эмпирическая социология в России и Восточной Европе: Учеб. пособ. — М.: ИД ГУ ВШЭ, 2004. — 408 с.
3. *Венецкий И. Г.* Виды выборки. // Вестник статистики, 1974, № 2.
4. *Выборка* в маркетинговых исследованиях // Маркетинговые исследования в Украине. — 2004. — № 1–2. — С. 10–13.
5. *Волович В. І., Тарасенко В. І., Захарченко М. В. та ін.* Соціологія: короткий енциклопедичний словник/ Під заг. ред. В. І. Воловича. — К.: Укр. центр духовн. культури, 1998. — 736 с.
6. *Гмурман В. Г.* Теория вероятностей и математическая статистика. — М.: “Высшая школа”, 1998.
7. *Достижимость* в социологических и маркетинговых исследованиях // Маркетинговые исследования в Украине. — 2005. — № 2. — С. 18–20.
8. *Жабський М. І.* Репрезентативність у соціологічному дослідженні // Філософська думка. — 1974. № 5. — С. 81–91.
9. *Ионин Л. Г.* Философия и методология эмпирической социологии: Учеб. пособ. — М.: ИД ГУ ВШЭ, 2004. — 367 с.
10. *Кокрен У.* Методы выборочного исследования. — М., Статистика, 1976
11. *Кесельман Л. Е.* Уличный опрос в социологическом исследовании. — Самара: Фонд социальных исследований, 2001. — 80 с.
12. *Лапин Н. И.* Эмпирическая социология в Западной Европе: Учеб. пособ. — М.: ИД ГУ ВШЭ, 2004. — 383 с.
13. *Мангейм Д. Б., Рич Р. К.* Политология. Методы исследования. — М., 1997. — 544 с.

14. *Методологические* и методические проблемы выделения и описания регионов Украины // Маркетинговые исследования в Украине. — 2006. — № 1. — С. 20–25.
15. *Ноэль Э.* Массовые опросы. Введение в методику демокопии. — М., Ава-Эстра, 1993.
16. *Основы* прикладной социологии: Учеб. для вузов / Под ред. Ф. Э. Шереги, М. К. Горшкова. — М., 1996
17. *Основные* принципы формирования выборки в социологических и маркетинговых исследованиях // Маркетинговые исследования в Украине. — 2005. — № 1. — С. 24–36.
18. *Паниотто В. И.* Качество социологической информации. — К.: Наукова думка, 1986.
19. *Паниотто В., Максименко В., Харченко Н.* Генеральная и выборочная совокупность: Оценка погрешности выборки // Маркетинговые исследования в Украине. — 2006. — № 4. — С. 10–17.
20. *Панина Н. В.* Технология социологического исследования // Ин-т социологии НАН Украины, 1997.
21. *Полтораки В. А.* Маркетинговые исследования: методы и технологии. — Днепропетровск, 1997. — 136 с.
22. *Рабочая* книга социолога. — М.: Наука, 1976.
23. *Сариогло В. Г.* Проблемы статистического зважування вибіркових даних. — К.: ІВЦ Держкомстату України, 2005. — 264 с.
24. *Стегній О. Г., Чурилов М. М.* Регіоналізм в Україні як об'єкт соціологічного дослідження. — К., 1998. — 217 с.
25. *Чурилов Н. Н.* Проектирование выборочного социологического исследования. — К.: Наукова думка, 1986.
26. *Чурилов Н. Н.* Методологические и методические проблемы выделения и описания регионов Украины // Маркетинговые исследования в Украине. — 2006. — № 2. — С. 16–20.
27. *Чурилов М.* Структура процесу формування вибіркової сукупності // Маркетинг в Україні. — 2007. — № 4. — С. 14–21.
28. *Чубарев В. Л., Хотеев В. О.* Вибірка за методом квот // Філософська думка. — 1985. № 1. — С. 76–84.
29. *Шляпентох В. Э.* Проблемы достоверности статистической информации в социологических исследованиях. — М., 1973. — 144 с.

30. Ядов В. А., Семенова В. В. Стратегия социологического исследования: Описание, объяснение, понимание социальной реальности. — 7-е изд. — М.: Добросвет, 2003. — 596 с.

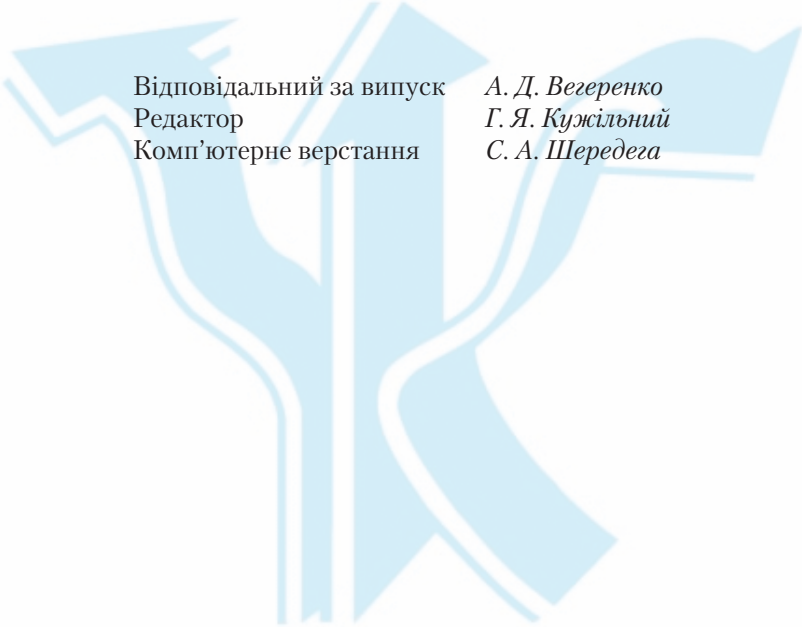
Додаткова

31. Аванесов В. С. Тесты в социологическом исследовании. — М., 1982.
32. Анурин В. Ф. Эмпирическая социология. — М., 2003.
33. Богомолова Н. Н., Фоломеева Т. В. Фокус-группы как метод социально-психологического исследования: Учеб. пособ. — М., 1997.
34. Волков И. П. Социометрические методы в социально-психологических исследованиях. — Л., 1970.
35. Волович В. И. Надежность информации в социологическом исследовании. — К., 1974.
36. Гласс Дж., Стенли Дж. Статистические методы в педагогике и психологии. — М., 1976.
37. Докторов Б. З. О надежности измерения в социологическом исследовании. — Л., 1979.
38. Дюран Б., Одедл П. Кластерный анализ. — М., 1977.
39. Жабский М. И. Надежность социологических измерений // Социологические исследования. — 1982. — № 4.
40. Жабский М. И. Обоснование репрезентативности социологического исследования // Социологические исследования. — 1982. — № 2.
41. Жамбю М. Иерархический кластерный анализ и соответствия. — М., 1988.
42. Кильдишев Г. С., Аболенцев Ю. И. Многомерные группировки. — М., 1978.
43. Кимбл Г. Как правильно пользоваться статистикой. — М., 1982.
44. Ковалев Е. М., Штейнберг И. Е. Качественные методы в полевых социологических исследованиях. — М., 1999.
45. Кокрен У. Методы выборочного исследования. — М., 1976.
46. Лазерсфельд П. Ф. Измерение в социологии // Американская социология. Перспективы, проблемы, методы. — М., 1972.
47. Математические методы анализа и интерпретации социологических данных. — М., 1989.
48. Математические методы в современной буржуазной социологии. — М., 1966.

49. *Математическое моделирование в социологии: Методы и задачи.* — Новосибирск, 1977.
50. *Методы анализа документов в социологических исследованиях: Сб. статей.* — М., 1985.
51. *Паниотто В. И., Максименко В. С. Количественные методы в социологических исследованиях,* — К.: Наукова думка, 1982.
52. *Статистические методы анализа информации в социологических исследованиях.* — М., 1979, Наука, С. 212–266.
53. *Справочник по прикладной статистике: В 2-х кн.* — М., 1990.
54. *Татарова Г. Г. Методология анализа данных в социологии.* — М., Стратегия, 1998. — С. 144–186.
55. *Толстова Ю. Н. Измерение в социологии.* — М.: Инфра-М, 1998.
56. *Толстова Ю. Н. Анализ социологических данных: методология, дескриптивная статистика, изучение связей между номинальными признаками: Учеб. пособ.* — М.: Научный мир, 2000. — 489 с.
57. *Тюрин Ю. Н., Макаров А. А. Статистический анализ данных на компьютере.* — М., “ИНФРА-М”, 1998, С. 245–284.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни.....	3
Зміст дисципліни	4
Список літератури	11

Відповідальний за випуск	<i>А. Д. Вегеренко</i>
Редактор	<i>Г. Я. Кужільний</i>
Комп'ютерне верстання	<i>С. А. Шередега</i>

Зам. № ВКЦ-4903

Формат 60×84/₁₆. Папір офсетний.

Друк ротатійний трафаретний.

Ум. друк. арк. — 0,87. Обл.-вид. арк. — 0,26. Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»
03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008 р.*